

Joanna Przybylska

Artystyczny warsztat pracy nauczyciela

Scenariusz warsztatów w ramach szkolenia

„Planowanie pracy dydaktycznej, opiekuńczej i wychowawczej nauczyciela

na I etapie edukacyjnym:

edukacja polonistyczna, matematyczna, przyrodnicza, artystyczna oraz TIK."

Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa

Miejsce: Gdańsk, Warszawa, Kraków

Czas trwania: 120 min

Liczba grup: 12

Liczba uczestników w grupie: 20-30 osób

Cele:

- kształcenie percepcji i wrażliwości estetycznej;
- pobudzanie inwencji twórczej;
- poszukiwanie i poznawanie różnych sposobów interpretacji tekstu;
- rozwijanie umiejętności pracy w grupie;
- stymulacja procesów komunikacyjnych.

Niezbędne materiały, które należy zgromadzić przed zajęciami:

ryza białego papieru formatu A4, szary papier, nożyczki, farby plakatowe, kredki ołówkowe, pastele olejne, ilustracje krajobrazów wycięte z gazet lub kalendarzy, patyki, szyszki, suche liście, kamyki.

Przebieg zajęć:

Realizując założenia podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej, warto pokusić się o stosowanie innowacyjnych metod pracy. Obszar edukacji artystycznej: plastycznej, technicznej, muzycznej jest doskonałym miejscem realizacji tego postulatu.

W scenariuszu skierowanym znajdą się wybrane propozycje działań artystycznych. Rozwinięte one zostaną w poradniku edukacji artystycznej.

Prezentowane działania zostały ujęte w trzech blokach tematycznych:

I Wszystkie barwy jesieni.

II Sztuka ziemi.

III Książka w nowej oprawie.

I Wszystkie barwy jesieni

Budowa programu nauczania dla klas I-III ściśle odnosi się do bliskich uczniom obszarów, m.in.: moja rodzina, moja szkoła, mój kraj, pory roku, tradycyjne święta.

Temat pór roku realizowany jest również na etapie edukacji przedszkolnej, jest znany dzieciom. Proponujemy, by właśnie w tym obszarze tematycznym zorganizować uczniom działania o charakterze plastycznym.

Jesienny pejzaż

Jednym z proponowanych ćwiczeń jest zapoznanie z pojęciem perspektywy.

Uczestnicy oglądają obrazy: Paula Gauguina – XIX-wiecznego malarza francuskiego, autora licznych pejzaży (w tym jesiennych, np. Farma w Bretanii 1886, 1894, Aleja w Alyscamps 1888, Bretoński krajobraz 1894), które powstały w Bretanii w miejscowości Pont-Aven oraz holenderskiego malarza postimpresjonisty Vincenta van Gogh'a (np. Jesienny krajobraz z czterema drzewami 1885). Analiza dzieł obejmuje zarówno stronę formalną: format obrazu, wykorzystane środki wyrazu, a także wymowę dzieła. Uczestnicy mają również okazję na wyrażenie swojej opinii na temat oglądanych obrazów. Rozpoczynamy od swobodnych wypowiedzi. Uczestnicy odpowiadają na pytania: Które dzieło podoba mi się najbardziej i dlaczego? Wskaż elementy interesujące na obrazie? Które motywy Cię nudzą? Następnie uczestnicy koncentrują się na treści obrazów i sposobie jej przedstawienia: Co przedstawia dany obraz? Skąd wiemy, że autor ukazał w swoim dziele jesień? Zwracamy uwagę uwagę na rozróżnienie między barwami ciepłymi (charakterystycznymi dla okresu „złotej jesieni”) i

zimnymi stosowanymi w sztukach wizualnych. „Pejzaż” to pojęcie, które na pewno dodatkowo wzbogaci rozmowę.

Następnie uczestnicy zostają podzieleni na grupy. Ich zadaniem jest wypisanie sposobów przedstawiania przestrzeni krajobrazu, użytych przez autorów oglądanych dzieł. Uczestnicy odpowiadają na pytania: Co sprawia, że patrząc na płaski obraz, widzimy, że pewne obiekty znajdują się bliżej, a pewne dalej? Każdy pomysł zapisywany jest na oddzielnej kartce. Następnie uczestnicy porządkują wypisane zabiegi artystów, tworząc na tablicy wspólną mapę myśli. Można uzupełnić powstający schemat także własnymi pomysłami. W centralną kartkę oznaczającą tematykę mapy wpisany zostaje termin „perspektywa”. Uczestnicy ponownie analizują obrazy i wskazują różne typy perspektywy: linearną, barwną, powietrzną.

Warto także sprawdzić, czy sposoby uzyskiwania trójwymiarowości obrazu stosowane w sztukach plastycznych mają swoje odniesienie do rzeczywistości. W tym celu uczestnicy wyglądają przez okno (lub wykonują to ćwiczenie podczas wycieczki) i porównują swoje spostrzeżenia wzrokowe z hasłami zamieszczonymi na mapie. Mogą patrzeć na świat przez papierowe ramki. To ogranicza pole widzenia, ale jednocześnie pozwala skupić się na wybranym fragmencie rzeczywistości. Można również spoglądać na świat przez osadzoną w ramkach przezroczysta folię. W trakcie obserwacji wycinka rzeczywistości można dokonywać szkicu. Niejako „kalkować” rzeczywistość. Będzie to jednocześnie praktyczna analiza obserwowanej przestrzeni: dostrzeżenie bliskiego i dalszego planu, doświadczenie perspektywy.

Uczestnicy zostają podzieleni na grupy trzyosobowe. Każdy członek zespołu otrzymuje szablon jednego z planów pejzażu. Do pokolorowania szablonu można zastosować: farby lub kredki akwarelowe, farby plakatowe lub pastele olejne i suche. Zadaniem uczestnika uzupełniającego plan pierwszy jest pokolorować obiekty największe (perspektywa linearna), powinny mieć one wyraźną kreskę i zaznaczone szczegóły. Istotne, by wprowadzić ciepłe barwy (perspektywa barwna). Analogicznie uczestnik, który otrzymał tło (najdalszy plan) – maluje najmniejsze obiekty, o niewyraźnych konturach i w zimnych barwach (perspektywa powietrzna). Wszystkie plany pejzażu zostają następnie połączone w jednej obraz. Wszystkie elementy można nakleić na kartkę większego formatu lub spróbować połączyć trzy części pejzażu w format trójwymiarowy.

Uczestnicy mogą również pracować bez szablonu. Inspirację w tym przypadku mogą stanowić: wyobrażenia, zdjęcia jesiennych krajobrazów lub prezentowane dzieła znanych

malarzy polskich lub europejskich. Wykonane prace odpowiednio wycinamy, łączymy plan pierwszy z tłem i naklejamy na większą kartkę. Uczestnicy prezentują swoje jesienne pejzaże.

Jesienne puzzle

Kolejnym ćwiczeniem z zakresu edukacji plastycznej jest wykonanie przez uczestników puzzli.

Prowadzący tnie wydrukowany obraz z jesiennym krajobrazem, np. autorstwa Gauguina, na prostokątne lub kwadratowe fragmenty równej wielkości. Ich liczba zależy od liczebności uczestników, ale także od rozmiaru dzieła, który chcemy uzyskać. Sami uczestnicy mogą pociąć otrzymując fragment pejzażu i kartkę tej samej wielkości lub proporcjonalnie większą. Ich zadaniem jest przekopiować jak najdokładniej otrzymany fragment obrazu z wykorzystaniem, np. pastelii olejnych, kredek ołówkowych, flamastrów. Następnie poszczególne fragmenty są łączone i naklejane na wspólną kartkę. Ćwiczenie to może być inspiracją do projektowania i wykonywania klasowych puzzli. Ważne, by złożone puzzle można było odnieść do podstawowego wzoru, rysunku, obrazu.

Jesienny kolaż

Uczestnicy indywidualnie projektują jesienny pejzaż. Z materiałów o różnej fakturze (papier strukturalny, tektura falista, filc, tkaniny itp.) wycinają kształty drzew oraz innych obiektów i naklejają je na kartkę. Praca może być jednorodna, jeśli chodzi o wykorzystane tworzywo lub zawierać różne rodzaje materiałów, także przyrodnicze (szyszki, liście, gałęzie).

Jesienne drzewo

W tym przypadku uczestnicy dobierają się w grupy. Jeden z członków zespołu kładzie się na przygotowanym dużym szarym papierze, przyjmując pozycję drzewa (ramiona to gałęzie). Któryś z partnerów odrysowuje sylwetkę leżącego (ramiona można kilkakrotnie przekładać w różne miejsca). Następnie wszyscy członkowie grupy wypełniają powstały kontur drzewa ciepłymi barwami charakterystycznymi dla jesieni. Pracę warto wykonywać z użyciem grubych pędzli. Drzewo można również „dekorować” naturalnymi, przyrodniczymi elementami (szyszki, liście, gałęzie).

Prowadzący powyższe ćwiczenia powinien przygotować odpowiednie miejsce pracy, stosowne materiały. Winien również uwzględniać osobiste refleksje uczestników, indywidualny sposób wyrazu. Bez spełnienia tych warunków nie ma szans na owocne artystyczne spotkania.

II Sztuka ziemi

Wątki edukacji przyrodniczej można odnaleźć na każdym etapie kształcenia dzieci oraz uczniów z klas młodszych. Bliski kontakt z przyrodą, wnikliwa obserwacja oraz dokumentacja działań to podstawowe postulaty. Proponujemy wykonanie z uczestnikami ćwiczeń rozwijających wyobraźnię, wspierających wielozmysłowe poznawanie świata.

Ciekawym przykładem artystycznych odniesień do tego obszaru edukacji jest sztuka ziemi

Terminem „sztuka ziemi” określa się działalność artystyczną, w której tłem lub tworzywem jest środowisko naturalne. Działania te polegają na ingerencji w pejzaż, przekształcaniu jego fragmentów, także na wykorzystaniu naturalnych procesów (np. czynników atmosferycznych) dla stworzenia dzieła.

Uczestnicy poznają terminy „sztuka ziemi”, „land art”. Prowadzący przedstawia dzieła związane z tym nurtem. Ma to być inspiracja do późniejszych działań uczestników w plenerze. Mają oni za zadanie na wskazanym przez prowadzącego obszarze, poza budynkiem, wykonanie instalacji przyrodniczych. Uczestnicy pracują w grupach. Wybierają miejsce, które uznają za najbardziej odpowiednie do stworzenia dzieła. W tej ograniczonej przestrzeni budują, konstruują instalację artystyczną. Wykorzystują do tego naturalne obiekty znalezione w okolicy. Ważne, by nie niszczyć roślinności. Prace mogą mieć charakter dosłowny, np. leśny domek, bukiet kwiatów lub metaforyczny, np. wolność, miłość. Po ukończeniu pracy uczestnicy spacerują z prowadzącym po „galerii” sztuki ziemi. Każda grupa komentuje swoje dzieło. Ważne, by ten komentarz pojawił się dopiero po obejrzeniu dzieła przez innych uczestników i po ich swobodnych wypowiedziach. Warto uwiecznić prace i wykonać fotografie. Dzieła można oglądać przez papierowe ramki.

Przyrodnicze inspiracje

Uczestnicy wybierają jeden spośród przygotowanych przez nauczyciela (lub przyniesionych z wycieczki) patyków lub kamieni. Ozdabiają go z użyciem farb, tak, aby pokazać, z czym skojarzył im się dany obiekt. Do tego ćwiczenia można wykorzystać inne naturalne obiekty: korę drzew, muszle.

Wspomniane obiekty naturalne mogą posłużyć jako modele do wykonania rzeźby. Uczestnicy mogą naturalne obiekty oblepić gliną lub plasteliną. Jest to efektywny i efektowny sposób wykonania pracy.

III Książka w nowej oprawie

Zwracamy Państwa uwagę na wątek obcowania uczniów z literaturą. Osobisty kontakt dziecka z książką to często początek jego czytelniczej drogi. Możliwość interakcji z dziełem literackim również zasługuje na uwagę. Ważne, by w każdej klasie szkolnej, uczniowie wraz z nauczycielem, zorganizowali klasową biblioteczkę. Uczniowie mogą umieszczać w niej swoje ulubione książki, dzielić się nimi, rozmawiać o nich. Poniżej proponujemy ćwiczenia związane z twórczym podejściem do pracy z książką.

Czy dziura w książce może mieć znaczenie?

Inspiracją do poniższych ćwiczeń są książki autorstwa m.in. Herve Tullet. Każdy z uczestników otrzymuje kilka kartek z bloku technicznego formatu A4. Na każdej stronie rysuje kształt dziury lub dziur, które następnie wycina. Każda strona może być nieco inaczej zaprojektowana. Może to być np. jedna duża dziura w kształcie koła lub mająca kształt nieregularny lub dwie dziury umieszczone w odległości równej rozstawowi oczu albo wiele małych dziurek. „Czytelnik” może na świat patrzeć przez otwory, przykładać je do wybranych fragmentów przestrzeni. Na każdej stronie książki może znajdować się ten sam kształt dziury. Pomiedzy kartkami z otworem znajdują się kartki z obiektem, który poznajemy dopiero po przewróceniu kartki. Pomysłów na „ożywienie” dziury jest wiele. Można dorysowywać do dziury elementy i tym samym zmieniać jej znaczenie. Wykonane kreatywne karty można połączyć w jeden album.

Plama... nie taka straszna

Inspiracją do poniższych ćwiczeń są książki autorstwa m.in. Iwony Chmielewskiej. Uczestnicy otrzymują kartki, na których umieszczony jest ten sam motyw (np. koło, kwadrat, figura nieregularna, jakiś zygzak), na każdej stronie motyw znajduje się w innym miejscu. Motyw może zostać narysowany lub wykonany za pomocą stempli (np. z ziemniaków). Może to być również plama po rozlanej kawie. Poprzez dorysowanie różnych elementów rysunki są uzupełniane, tak by tworzyły jakąś historię. Uczestnicy mogą dopisać narrację do wytworzonych ilustracji, lub stworzyć komiks dorysowując dymki i wpisując w nie wypowiedzi bohaterów. Książka może zostać stworzona indywidualnie lub w grupach.

Kolejna propozycja dotyczy ożywiania figur. Uczestnicy wycinają dowolne kształty: koła, półkola, kwadraty, trójkąty, prostokąty, wielokąty. Liczba obiektów jest dowolna. Wielkość również. Wycięty kształt staje się elementem pojawiającym się w improwizowanym opowiadaniu. Uczestnicy odpowiednio animują, poruszają wyciętą figurą lub figurami i jednocześnie opowiadają historię. Koło może być słońcem, guzikiem, głową. Kolejne odsłony historii można naklejać na papier i tworzyć tym samym książki na określony temat. Pamiętać należy, by na początku ćwiczenia uczniowie przyjęli określoną liczbę i rodzaj kształtów i konsekwentnie nią operowali.

Główny bohater

Kontynuacją pomysłu na samodzielne tworzenie książki jest stworzenie pracy z wyraźnie wyłonionym głównym bohaterem. Uczestnicy pracują w parach. Projektują postać – głównego bohatera na kartce z bloku technicznego. Kolorują ją, wycinają i dokleją do postaci tasiemkę lub sznurek. Następnie tworzą kilka lub kilkanaście stron książki, ilustrują ją wycinkami z gazet. Mogą znaleźć się wśród nich krajobrazy, miejsca. Będzie to tło historii bohatera na sznurku. Daje to szansę każdemu czytelnikowi na własną interpretację dzieła. Ważne, by tasiemkę lub sznurek uczniowie trwale połączyli z okładką książki. Bohater może „wędrować” przez kolejne miejsca, wystarczy przełożyć tasiemkę na kolejną stronę. Pomysł ten można wykorzystać do zajęć związanych z analizą lektury szkolnej. Wówczas papierowym bohaterem staje się główna postać z książki, a na kolejnych kartach pojawiają się sceny z omawianej historii.